

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד' קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 143

מסכת בבא מציעא פ"ז-צ"ג

בס"ד, ה' אדר תשס"ב

השבוע בגליון

■ השכרת שוורים לקרבות באיצטדיון
■ לחם חלבי - מתי מותר, מתי אסור
■ ומהי הגדרתו ההלכתית
■ הלחם של "תקופת הצנע"
■ מדוע אופים בורקס חלבי בצורה משולשת?

■ שדכן שפעל דרך הטלפון בלבד
■ האם אורח קונה את האוכל המוגש לפניו?
■ ההבדל בין מגש אוכל כללי למנה פרטית

■ מדוע פסק הרמב"ם בניגוד לדעתו של רבה בר נחמני?
■ כיצד תשלם לשדכן מארצות הברית
■ חתן מארצות הברית וכלה מארץ ישראל,
■ כיצד ישלמו הצדדים?
■ מהי עבודתו העיקרית של השדכן

דף פז/א קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא

דבר העורך

נאמנותו של כלב

לפני למעלה משלושים שנה עמד הגאון הצדיק רבי אליהו לאפיאן זצ"ל בבית המוסר בירושלים, ותיאר בלהט רב את האדם, בחיר הבריאה, שכל היצורים נבראו למענו כדי שיוכל לשרת את קונו באמונה ובתמים.
היה זה לפני מאה ועשרים שנה, סיפר הגאון, כאשר עשיר נכרי, בעל עסקים ענפים, נסע אל היריד השנתי שכל סחורי הארץ נהרו אליו. פמליה רבתי נלוותה אל הגביר הגדול. עגלות עמוסות בסחורה, משרתים רבים, שומרי ראש, סוחרים שביקשו להנות משביבי מסחרו של הסוחר המוצלח וסתם אנשים שדדו עם הגביר לכל מקום שאליו נסע.

הגביר עצמו נסע אל היריד בכרכרתו המפוארת. איש לא הורשה לשבת עם הגביר בתוך כרכרתו. על כרים וכסתות היה מידוענו מיטלטל רכות בכרכרתו שנוטה בידי טובי העגלונים.

איש לא הורשה לשבת עם הגביר אמרנו? אכן, איש לא הורשה, אבל כלב גדול ממדים הורשה גם הורשה. כלבו הנאמן והוותיק של הנכרי היה רובץ למרגלותיו, וממנעם על השתיחים הנעמלים שריפו את ריצפת העגלה.

כלב ציד בעל חוש ריח נדיר היה הכלב המיוחס. מפעם לפעם, זינק הכלב מן הכרכרה, ורץ סחור סחור סביבות השיירה. משנחה רוחו, שב וקיפץ לעגלת אדוניו, שהעניק לו יחס מיוחד במינו.

לא פעם אחת הציל כלב זה את אדוניו ואת פמלייתו משודדים ומחיות רעות. שנים ארוכות שרר יחסי רעות וידידות ביניהם, ואיש מבין הנוסעים בפמליה המכובדת לא ציפה לקבל מן הגביר יחס כה מלבב כפי שהעניק חלה לכלבו.

השיירה הגיעה העירה, וכוותיק ורגיל ניהל הגביר את מסחרו ביד רמה. ככל שהלכו והתרחקו עגלות המשא שהוביל איתו, כך תפח שק הכסף שהוחזק במשך כל שעות היממה בידי שני גברתנים מטילי אימה.

המשך בעמוד הבא

מדוע פסק הרמב"ם בניגוד לדעתו של רבה בר נחמני?

מסופר בסוגייתנו שרבה בר נחמני נמלט מאימת המלכות ובעת שהותו בשדה לבדו, הוא נתבקש, כביכול, להכריע בין הקב"ה לבין מתיבתא דרקיעא [נישיבה של מעלה] בסוגיה חמורה הנוגעת להלכות טהרה, מחמת היותו יחיד בדורו בבקיאיותו העצומה בהלכות אלו. לא נאריך בפרטי המעשה אולם בסופו של דבר יצאה נשמתו של רבה בר נחמני בעודו פוסק "טהור, טהור", כפי דעתו של הקב"ה. כאשר פרח נשמתו, יצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאת נשמתך בטהור".

והנה, הרמב"ם (הל' טומאת צרעת פ"ב הל' ט"ו) מביא הלכה זו מהלכות טהרה, אך הוא פוסק בניגוד להכרעתו של רבה בר נחמני! מבאר ה"כסף משנה" שהטעם לכך הוא על פי הכלל הידוע "לא בשמים היא". כלומר, לאחר שהקב"ה נתן את התורה לבני ישראל, נקבעת ההלכה על פי ראיות עיני חכמי ישראל, ואין רשות לקבוע הלכות על פי רמזים המגיעים משמים, כאשר אין נראה לחכמים לפסוק כן. ואף על פי שרבה בר נחמני פסק "טהור" בזמן חיותו, מכל מקום מאחר שהוא פסק הלכה זו בשעת פטירתו, הרי היא נכללת בכלל "לא בשמים היא".

אולם, ה"חתם סופר" (שו"ת או"ח א' ס' ר"ח) תמה מדוע הלכה שנפסקה בסמיכות לשעת הפטירה מוגדרת כ"לא בשמים היא". לפיכך, מבאר ה"חתם סופר" שהרי רבה בר נחמני ברח לשדה לבדו, ואיש לא היה עמו, אם כן, כיצד נודע לחכמים מה הוא פסק לפני פטירתו? אין זאת, אלא שפסיקתו התגלתה לחכמי ישראל באורח פלא, אם על ידי אליהו הנביא, חלום או רוח הקודש.

אמנם, מדגיש ה"חתם סופר", אף שפסיקה על פי חלום זה אינה סותרת את הפסוק "לא בשמים היא", שהרי הפסיקה אינה על פי חלום בלבד, אלא היא מגלה את ההלכה שנאמרה על ידי רבה בר נחמני בחייו, אך מכל מקום, מפסוק זה יש גם ללמוד שאין להסתמך על רמזים שאינם ניתנים לבידור וודאי ומוחלט. זאת, כדי להימנע ממצב שאינם ראויים יטענו שחלמו חלומות אלו ואחרים, ויטעו לנהוג על פיהם (עי' עוד בנושא זה בגליון 83 בספר "מאורות הדף היומי" כרך ד' עמוד ז').

דף פז/א הכל כמנהג המדינה

כיצד תשלם לשדכן מארצות הברית

בקהילות ישראל רבות, נהוג לשלם שכר הגון לשדכנים שמביאים בקשרי שידוכין את בניהם של ההורים המאושרים. בדרך כלל אף יש תעריף קבוע, פחות או יותר, שעל פיו משלמים לשדכן, אלא שמחיר זה אינו קבוע בכל המקומות, וכגון, שדכן בארצות הברית מקבל סכום גדול בהרבה מאשר רעהו שבארץ ישראל.

חתן מאר"י וכלה מארצות הברית, כיצד ישלמו הצדדים? מצב זה גרם לכך שהפוסקים דנים רבות במקרים שבהם משפחות הכלה והחתן מתגוררות במקומות שונים, אשר מנהגיהם לגבי גובה שכרו של השדכן אינו זהה. ויש לדון, כיצד ישלמו

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הר"ר שמואל זינביל

פרושינובסקי ז"ל

ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' אדר תשמ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר שמחה רשף ומשפ'

שיחיו-גבעתיים ומשפחת פרי
שיחיו-ניו ג'רסי

לעילוי נשמת

מרת

שושנה חיה בן משיח ע"ה

בת רבקה ע"ה נלב"ע ו' אדר תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידינו

הר"ר מנחם ודליה בן משיח שיחיו

סביון

לעילוי נשמת

הר"ר

מנחם מנדל וינגרטן ז"ל

ב"ר ישעיה אלימלך ז"ל נלב"ע ז' אדר

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר יהודה וינגרטן ומשפחתו

שיחיו גבעת שמואל-בלגיה

המשך מעמוד קודם

שמה טוב לב סיים מידענו את מסחרו ולאחר התראה קצרה, העלו גלגלי הכרכרות אבק בדרכם חזרה.

מזג האוויר האיר פנים לנוסעים. האביב נתן את אותותיו בבעלי החיים, שזמנו ניעורו משנת החורף ובחזרה רבתי צהלו הסוסים קדימה ומשכו בעוז את העגלות על נוסעיהן.

בעגלות של הגביר טרף הכלב הנאמן ארוחה דשנה שזה עתה ניצודה על ידו במעבה היער, ולפתע זינק הכלב מן העגלה, רץ אל הכרכרה שהובילה את השיירה והחל לנבוח בעוצמה על הסוסים הרתומים לעגלה.

הסוסים המבוהלים עצרו באחת ממרוצתם, ועד מהרה נחפזו יושבי העגלות שנחטבו הגונות מן העצירה הפתאומית, לבדוק בשל מה הסער הגדול.

עמדו אנשי השיירה סביבות הכלב, בעוד הלה נובח במלא גרונו, כאילו זה עתה גילה את מיתרי קולו.

הוהתיקם שהכירו את הכלב עוד מימי נעוריו, מיהרו לעלות על העצים הסמוכים ולבדוק האם אורבת לשיירה סכנה כל שהיא שהכלב מתריע מפניה. אך האופק נראה נקי. שמש בהירה שפכה אור זהוב על שדות מוריקים והדרך היתה בטוחה לחלוטין.

מאן דהוא ניסה להרגיע את הכלב, אחר הגיש לפניו עצם מפתה, אך מאומה לא הועיל. משכלו כל הקיצין, ירד האדון בכבודו ובעצמו מן הכרכרה והגיע למקום ההתרחשות.

אותות של שמחה ניכרו על פניו של הכלב הצהול, שהחל נובח לכיוון מסויים. הגביר כרע ארצה, חיבק את כלבו, סרק את פרוותו, הביט עליו במבט מזרה אימה והכלב מצידו ממשיך לנבוח.

שעה ארוכה ניסו אנשי הפמליה, בראשם מידענו, להפעיל את קסמיהם על הכלב הסוער שלא אפשר להם להמשיך בדרכם, אך מאומה לא הועיל. לבסוף, עזב הגביר את מקום ההתקבלות, ולעניינם המשתאות של מלווי, שב לכרכרתו, הוציא ממנה חפץ ארוז וחזר אל הכלב.

"כלבי היקר", אמר הגוי רכות. "שנים ארוכות שרתת אותי נאמנה, אבל מסתבר שדעתך השתבשה עליך". ירייה אחת שהדהדה ברחבי היער, שמה קץ לחייו של הכלב האומלל, שבעודו שותת דם, הילך באיטיות לעבר אחד העצים, שם כרע נפל ולא קם.

אנשי השיירה המשיכו בדרכם שמחים וטובי לב. והנה, בהגיעם העירה, שוד ושבר. **הגברתנים שהופקדו על שק הכסף גילו כי הוא איננו! נעלם כלא היה.**

בו במקום סבה השיירה על עקבותיה, והכל אצו רצו אל מקום היריד שכבר הסתיים, כדי לסייע לגביר בחיפושיו, או לכל הפחות להראות כמי שמתגייסים לעזור.

השמועה פשטה בעיר, וכל אדם שלא היה עסוק באופן יוצא מן הכלל, השתתף בחיפושים הנרחבים מתוך תקווה לזכות בנתח מן השלל. כעבור מספר ימים החל הייאוש לכרסם בקרב אנשי פמלייתו של הסוחר וכעבור זמן לא רב, עשתה השיירה את דרכה חזרה לביתה, כלעומת שבאה.

השדות המוריקים כבר הזוהבו ושמש קצינת עמדה באמצע הרקיע כאשר חלפה השיירה במקום שבו עצר הכלב את השיירה.

"מן הראוי", חשב הגביר לעצמו, "לחלוק כבוד אחרון לכלבי האהוב". בפנים קודרות ניגשו הסוחר ומשרתיו אל גל העצמות שהעיד כי שימשו פעם כשלל לכלב עצום ממדים, ולתדהמתם, הבחינו במטבעות ובשטרות סף רבים הפזורים באיזור. מבט נוסף הבחיר להם, כי פיסות הבד הפזורות בשטח, נקרעו משק הבד על ידי החיות ששיסעו את בשר הכלב.

התברר, שהכלב הנאמן הבחין כי שק הכסף

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

הצדדים את שכרו של השדכן, האם לפי מקום מגורי הכלה, או שמא לפי מקום מגורי החתן, ואולי בכלל יש לשלם לפי מקום מגורי השדכן עצמו, או שמא ישלם כל צד כפי שנהוג במקום מגוריו. ובכן, הפוסקים לא פסקו אף לא אחת מן האפשרויות שמנינו לעיל, ובחרו בצורת תשלום מעניינת ביותר, כפי שיבואר להלן.

למעשה, נידון זה קשור לסוגייתנו, בה מבואר, שכאשר בעל הבית שגר פועל למלאכה ולא סיכם עימו פרטים הקשורים לעבודה, כגון, ארוחות, שעות העבודה וכדומה, אזי, על בעל הבית לנהוג עם הפועל כמנהג המדינה. הראשונים בסוגייתנו מבארים (על פי הגמרא לעיל ע"א) כי כמו כן, פועל שלא סיכם את מחיר משכורתו עם בעל הבית, שכרו לא יגרע מן השכר הנמוך שנהוג במקום שבו מתבצעת העבודה.

לכאורה, מעתה ניתן להכריע, כי בני המשפחה המתגוררים במקום שבו נהוג לשלם שכר גבוה לשדכן, ישלמו שכר גבוה, ובני המשפחה המתגוררים במקום שבו נהוג לשלם שכר נמוך, ישלמו שכר נמוך. שהרי, מלאכתו של השדכן המשוחח עם כל אחד מן הצדדים לשידוך, נעשית הן במקום מגורי הכלה והן במקום מגורי החתן, ומן הראוי שכל משפחה תשלם כפי שנהוג לשלם לשדכנים במקום מגוריה.

עבודתו העיקרית של השדכן: אולם, הפוסקים מעלים סברה מעניינת ביותר, ולפיה, ההכרעה הפוכה! המשפחה שמתגוררת במקום **היוקר**, תשלם מחיר **זול**, והמשפחה שמתגוררת במקום **הזול** תשלם מחיר **יקר**! הא כיצד? ובכן, כאשר נתבונן בעבודתו של השדכן, נבחין, כי מירב מאמציו מוקדשים לשכנוע הצדדים להסכים לשידוך. מעתה, כאשר השדכן נמצא בבית החתן בנוגע לשידוך, הוא למעשה עושה מלאכה עבור משפחת הכלה וכן להיפך. נמצא, שעבור משפחת החתן שמתגוררת במקום הזול, ביצע השדכן עבודה במקום יקר - מקום מגורי הכלה, ואילו עבור משפחת הכלה הוא ביצע עבודה במקום מגורי החתן שהתעריפים שם זולים יותר. (נעי' שו"ת "פנים מאירות" ח"ב סי' ס"ג, שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"ב סי' נ"ז. ועי' בפ"מ שהיינו דווקא כאשר השדכן מתגורר במקום שאין בו מנהג קבוע לתשלום שכר שדכנים. אולם, אם במקום מגוריו יש מחיר קבוע לשדכנות, אין לו לדרוש אלא כמנהג אותו מקום).

שדכן שפעל דרך הטלפון בלבד: אלא, שנידון זה היה אקטואלי בדורות עברו, בעת שהשדכן כיתת את רגליו לבתי המשדוכים. אולם, כאשר השדכן פועל ומתווך בין הצדדים דרך הטלפון, אין לו לתבוע אלא כפי השכר שנהוג במקום מגוריו ממנו טלפן, אף שקולו נשמע למרחקים (עיי"ש).

דף פח/ב תבואת זרעך ולא לקוח

האם אורח קונה את האוכל המוגש לפניו?

נידון נרחב קיים בספרי הפוסקים, בדבר כוונתו של מארח שמגיש דברי מאכל לפני אורחו. האם בעת הגשת המאכלים הוא מעניק לאורח רשות לקנות אותם לעצמו ולעשות בהם כרצונו, או שמא הוא נותן לאורח רשות **לאכול** מן המאכלים ככל שיחפוץ, אך אינו מעניק לו רשות **לזכות** בהם. לנידון זה, השלכות הלכתיות רבות, וכגון, האם האורח יכול לקדש אשה במנה שהוגשה לפניו, וכמו כן ספק זה מעורר שאלה האם רשאי אדם לקחת עוגות מ"קידוש" שעורך חברו ללא בקשת רשות.

מדברי הרשב"א בסוגייתנו מוכח, כי דעתו היא שאורח אינו רשאי לזכות במאכלים שמוגשים לפניו. שכן, בסוגייתנו מבואר, שחיוב התורה להפריש מעשרות מן התבואה מתייחס לבעל השדה בלבד, אולם, אדם שקנה תבואה מחבירו פטור מלעשרה, שנאמר (דברים יד/בב) "עשר תעשר את כל תבואת **זרעך**", ודרשו חז"ל - "ולא לקוח". [מנחם, מדברין יש לעשר תבואה זו]. לדעת הרשב"א (ביישוב דעת ר"ח), פטור התורה אינו כולל אדם שמתארח אצל חברו, שאין הוא נחשב כמי שקנה מחבירו את דברי המאכל המוגשים לפניו, ולפיכך הוא חייב לעשרם. מוכח, איפוא, כי בעל הבית שמגיש אוכל לפני האורח נותן לו **רשות** לאכול בלבד, אך אינו מתכוון להקנות לו את האוכל, וממילא אין האורח נחשב כ"לוקח" שפטור מהפרישה ("קהילות יעקב" ב"מ סי' מ"ח).

אולם, להלכה פוסק הרמ"א (אה"ע סי' כ"ח סעי' י"ז) כדעת הראשונים החולקים וסוברים, שבעל הבית מתכוון להקנות לאורח כל דבר מאכל אשר האורח חפץ לאוכלו, ולפיכך הוא פוסק, שאורח שנטל את מנתו וקידש בה אשה, הרי היא מקודשת. על פסקו זה של הרמ"א מקשה ה"ט"ז (שם סי"ק ל"ד) מדברי הגמרא (חולין צד/א) האומרת, שאורח **אינו רשאי** לכבד את בני ביתו של המארח מהמנה שהוגשה לפניו. הרי לנו, אומר ה"ט"ז, שהמנה אינה שייכת לאורח כלל וכלל, עד כדי כך שאפילו את בני ביתו של בעל הבית אין הוא רשאי לכבד ממנתו, ואם כן ודאי שאינו רשאי לעשות עם האוכל כרצונו ולכבד בו אנשים אחרים. כל זאת, משום שאין בדעת בעל הבית להקנות לו את האוכל. **כיצד אם כן פוסק הרמ"א שהמנה שייכת לאורח, בניגוד לדברי הגמרא?**

ההבדל בין מגש אוכל כללי למנה פרטית: ה"באר היטב" (שם סי"ק ל"ב), מבאר שאין כל סתירה לדברי הרמ"א מדברי הגמרא בחולין, משום שיש לחלק בין **מנה מרכזית** המוגשת לשולחן, לבין **מנה אישית** שמוגשת לפני האורח. לדבריו, הגמרא בחולין עוסקת במנה כללית שמוגשת לשולחן [כדברי המהרש"ל בחולין שם], שאותה אין בעל הבית מתכוון להקנות לאורח, ולפיכך, אין האורח רשאי להעניקה לבני ביתו של בעל הבית או לאנשים אחרים. לעומת זאת, הרמ"א עוסק באדם שהגיש מנה המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

אישית לאורח, שבאופן זה ברור שהוא מתכוון שהאורח יקנה אותה ויעשה בה כרצונו, ועל כן פסק הרמ"א שהאורח רשאי לקדש אשה במנה זו.

יש להוסיף את דברי הגר"ש וואזנר שליט"א (ישיבת הלוי" חיד ס"י קכ"ז) כי הנידון האמור, אינו אלא לגבי דברי המאכל בלבד, ולא לגבי כל דבר מה אחר המוצב על השולחן, כפרחים וכדומה.

לסיום, מעניין להביא את דבריו של הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א (י"מ מעדים וזמנים" ח"ג סי' רס"ו ס"ק ב') הכותב, ששמע מגדולי ישראל שהחמירו והקנו בליל הסדר את המצות לאורחים המתארחים בביתם לצורך אכילת המצות (החמירה זו נוגעת לנידון האם במצה יש דין "לכם" עיי' שו"ע או"ח סי' תנ"ד סעי' ד', "שאגת אריה" סי' צ"ב-צ"ד ו"שפת אמת" סוכה לה"א).

דף צ"א אמירה לנכרי שבות

השכרת שוורים לקרבות באיצטדיון

כידוע, אסרו חז"ל ליהודי לצוות על גוי שיעשה מלאכה עבורו בשבת. איסור זה מכונה "אמירה לנכרי", ובטעמו כתב הרמב"ם (הל' שבת פ"ו הל' א'): "ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן".

הגמרא בסוגייתנו מסתפקת, האם חז"ל גזרו איסור זה לגבי **איסורי שבת בלבד**, או שמא הם גזרו שאסור ליהודי לצוות על גוי שיעשה עבורו **כל איסור תורה**, כגון, לבקש מהגוי שידוש בבהמת היהודי כאשר פיה חסום. הראשונים נחלקו כיצד להכריע בספק זה (עיי' רא"ש בסוגייתנו שהביא ראב"ד שפסק להקל. וברמב"ם הל' כלאים פ"א הל' ג' שפסק להחמיר), ולהלכה ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' של"ח סעי' ו') פסק לחומרא, שיהודי אינו רשאי לבקש מנכרי שיעשה עבורו כל איסור מן התורה.

יהודי שהתפרנס מהשכרת סוסים פנה בשאלה מעניינת אל בעל ה"בית יהודה" (שו"ת יו"ד סי' נ"ה). משכיר סוסים זה, לא גבה דמי שכירות קבועים עבור הסוסים שהשכיר, אלא עם תום תקופת השכירות, היה גובה מן השוכר אחוזים מן הרווחים שהפיק הלה במלאכה שעשה עם הסוס השכור.

השכרת סוס לגוי שיחרוש בכלאים: והנה, שכנו הגוי של היהודי ביקש לשכור ממנו סוס, והמשכיר היהודי ידע כי באורות שכנו הנכרי עומד שור בריא, מוכן ומזומן לחרישה, ולא היה בליבו כל ספק ששכנו ירתום את הסוס השכור ואת השור למחרשה אחת, ועם כלאים אלו הוא יחרוש את שדהו.

לכאורה, אין זה עניינו של היהודי מה יעשה שכנו עם הסוס, ואין כל עילה לאסור עליו להשכיר את סוסו, אולם, בעל ה"בית יהודה" כתב, כי עליו להימנע מהשכרת הסוס באופן זה. שכן, אמנם, מותר ליהודי להשכיר את סוסו תמורת דמי שכירות **קבועים מראש**, משום שבאופן זה אין לו כל מעורבות כלכלית בעבודת סוסו, שהרי גם אם הסוס יושבת ממלאכה במשך כל תקופת השכירות, לא יגרע מחלקו מאומה. לעומת זאת, כאשר היהודי נושא רווחים מעבודת הסוס אצל הנכרי, על ידי קבלת אחוזים מן הרווחים המופקים מן העבודה, הרי הוא מעורב עסקית בעבודת הסוס, והדבר נחשב כאילו הוא מדרבן את הנכרי, "הא לך את סוסי ותחרוש בו בכלאים", והרי אסור ליהודי לצוות לנכרי שיעשה עבורו איסור דאורייתא.

קרבות בעלי חיים: לא נמנע מלציין סברה נפלאה של בעל ה"חלקת יעקב" הקשורה לנושא זה. פוסקים רבים דנים באיסור צער בעלי חיים, באילו אופנים הוא אמור, ובאלו מקרים ניתן לעשות ניסיונות בבעלי חיים בלי לעבור על איסור. עם זאת, ישנם מקרים שבהם ברור לכל שיש איסור לצער בעלי חיים, כגון, עריכת מלחמת שוורים, שנעשית לשם אכזריות והנאה מצערם של בעלי החיים.

לכאורה, אף שעריכת מלחמות אלו אסורה, אין כל עילה לאסור על יהודי להשכיר את שורו לגוי שעורך מלחמות שוורים, תמורת שכר קבוע מראש. שכן, גם אם לבסוף לא ישתמשו עם השור יקבל היהודי את שכרו, והוא בעצמו אינו מצער את השור, ודינו אינו שונה מיהודי שמשכיר סוס לנכרי שיחרוש בו בכלאים, תמורת תשלום קבוע מראש.

אולם, בעל ה"חלקת יעקב" (שו"ת ח"מ סי' ל"ה בהערה) כתב, כי איסור צער בעלי חיים, אינו רק להימנע מלצערם, כי אם גם לדאוג להם **ולהסיר** מהם צער שרובץ עליהם, כפי שאנו למדים ממצוות התורה שיש לפרוק את המשא מן החמור הרובץ תחת משאו למרות שלא אנו צוערנוהו. לפיכך, המשכיר בעל חי לנכרי שיצער, עובר על איסור התורה שלא לצער בעלי חיים, ואין כלל לדון האם יש בכך "אמירה לנכרי" [זאת, לדעת הסוברים שאיסור צער בעלי חיים הוא מדאורייתא].

דף צ"א אין לשין את העיסה בחלב

לחם חלבי - מתי מותר, מתי אסור ומהי הגדרתו ההלכתית

תקנות רבות נתקנו על ידי חז"ל כדי להרחיק אותנו מאיסור בשר וחלב. אחת מתקנות אלו מוזכרת בסוגייתנו האומרת שחז"ל אסרו ללוש עיסת בצק עם חלב, ואם נאפה לחם מעיסה זו, הרי הוא אסור באכילה, שמא הסועד ישכח שהלחם חלבי ויאכל עמו בשר, שכן הרגילות היא לאכול בשר עם לחם.

עם זאת, מבואר בגמרא (פסחים לו"א), כי בתקנת חז"ל לא נכלל לחם הנאפה כ"עין השור", השונה משאר הלחמים, ולפיכך, אין חשש שיאכלוהו עם בשר. **בראשונים** המשך בעמוד הבא

נפל ארצה, והוא ביקש בכל דרך להסב את תשומת ליבו של אדונו למתרחש. גם לאחר שאדונו ירה בו, בשארת כוחותיו, צלע הכלב אל מקום נפילת השק כדי לסמן לאדונו את מבוקשו.

הרה"ג ר' משה קפלן שליט"א שנכח בשיחתו של הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל מספר, כי אינו יכול לשכוח כיצד דפק רבי אליהו לאפיאן זצ"ל על הבימה בעוד קולו מרעים באוזני השומעים: "כלום גן עדן יקבל הכלב על מסירותו שאין לה גבולות? מדוע הוא כה נאמן לאדם? אין זאת, אלא משום שהקב"ה ברא את העולם כולו כדי שיוכלו יצירי כפיו לקיים את מצוותיו ואת רצונו, ולפיכך, משרתים רבים מסוגים שונים נבראו כדי לשרת את האדם.

באדם, בחיר הבריאה, טמונים כוחות נעלים שהוענקו לו כדי לשמש את קונו, ועלינו להתבונן, איפוא, סיים הגאון, "בייחודיותו של בן אנוש שרגליו עמדו על הר סיני, ולהתחזק בלימוד תורה ובמעשים טובים, שהרי זהו תפקידו עלי אדמות, לכך נברא העולם כולו!"

בברכת התורה העורך

פנינים

דף פ"א אשה ענינה צרה באורחים

כל המוסיף גורע...

רבינו בעל ה"חפץ חיים" זצוק"ל נוהג היה לומר, כי דברי יוסי בן חנן איש ירושלים שאמר (אבות פ"א מ"ה) "ויהיו עניים בני ביתך", מכונים לאותם מקרים שבהם חרדתו של המארח לכבוד האורח, גורמת לאורח לתחושת אי נעימות המתפתחת במהירות בד בבד עם כרכוריו המרובים של מארחו החושש שמא ואולי אורחו היקר לא חש בנוח. לפיכך, אומר התנא, "ויהיו עניים בני ביתך", היינו, התייחס לאורחך כאל בני ביתך, בטבעיות, בקלילות, ואל תכביר עליו בגינונים ובנימוסים שעלולים להחרף את הרגשתו הבלתי נעימה בלאו הכי... ("אהבת חסד" בליקוטים בסוף הספר).

דף פ"א לשגר לה כוס של ברכה

ברכת המזון על כוס יין???

הגמרא בסוגייתנו מספרת שהמלאכים שאלו את אברהם אבינו "איה שרה", כדי לשגר לה את כוס היין שעליו זימנו. נשאלת איפוא השאלה, הרי לבסוף לא סעדו המלאכים מן הלחם שאפתה שרה, משום שהוא נטמא, כמוכא בסוגייתנו. אם כן, מדוע כלל בירכו המלאכים ברכת המזון?

המהרי"ל דיסקין זצ"ל (בראשית יח/ט), מתרץ על כך ביישוב נפלא. בגמרא (ברכות לה"ב) מבואר שלמרות חשיבותו של היין, אין מברכים ברכת המזון לאחר שתייתו, משום שאין דרך בני אדם לקבוע עליו סעודה. לשאלתו של רב נחמן בר יצחק מה דינו של אדם שקבע סעודה על היין משיב רבא, כי עד שלא יופיע בפנינו אליהו הנביא ויעיד על אדם פלוני שאכן הוא קבע סעודה על היין, אנו תולים שהתנהגו כאשר האנשים שאינם קובעים סעודה על היין.

מעתה, אומר המהרי"ל דיסקין, הרי אברהם אבינו נביא היה, ולפיכך, יכול היה לקבוע כי המלאכים קבעו סעודה על היין, ועליהם לברך ברכת המזון...

שיעור בספר "שפת אמת" על פרשת השבוע

ע"י הרב מרדכי הורוויצקי שליט"א

מתקיים בכל שבוע בימי א'

משעה 8:00 עד 8:45

בבית"כ "עטרת מרדכי" (הורוויצקי)

רח' בלוק 24 ת"א

עונג שבת פרשת תרומה

"מעשה רקס" (כ/ו/ל)

- שלטים מתחלפים לעזרת המתפללים
- "שמן זית זך כתיב למאור" (כ/ז/כ)
- הדלקת נר נשמה בתאורה חשמלית
- "ויקחו לי תרומה" (כה/א)
- מתנות לאביונים מכספי מעשר
- "ושכנתי בתוכם" (כה/ח)
- אהבת ה' לעמו
- "והקמות את המשכן" (כ/ו/ל)
- מנהג עשיית עטרה של כסף בטלית
- על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי" ג' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע ניתן להשיג בחנויות הספרים להזמנות חייג:

03-61-60-657

פרקים נסקרו בג' כרכי מאורות הדף היומי. מגוון של נושאים, רעיונות, חידושים ומקרים מעניינים מקיפים את 95 הפרקים להזמנות טלפן:

95

03-61-60-657

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגיליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות:

03-61-60-657

הינודנים ההלכתיים המובאים בעלון, נועדו לעורר את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997
מנצ'סטר הר"ר שמואל קאהן 07976402928
בלגיה: הר"ר יעקב סנדורוביץ 0475-263759
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
ארצה"ב ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
שווייץ הר"ר רפאל מוסבכר 014620030
בארצות הברית ניתן לקבל את הגיליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
פקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת

שרה הינדא

טויסיג ע"ה

בת הצדיק ר' שמואל תפלינסקי

ז"ל נלב"ע י' אדר תשל"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה

רבי שמואל טויסיג שליט"א

המשך מעמוד קודם

אנו מוצאים שני הסברים מהו לחם "כעין השור". לדעת רש"י (שם ד"ה "כעין") כוונת הגמרא היא ללחם קטן שמכונה "כעין השור" לציון ממדיו הזעירים ביחס ללחמים אחרים, כפי שעינו של השור קטנה ביחס לגודל גופו העצום. בנוגע ללחם קטן זה, לא חששו חז"ל שיבואו לאוכלו עם בשר, משום שהוא נאכל במהירות ואין חשש שיתירו חלק ממנו לזמן מאוחר יותר וישכחו שהלחם חלבי. לעומתו מבאר הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ט הל' כ"ב), שלחם "כעין השור" הינו כעך עגול כעינו של השור, ואדם שאוכל לחם בעל צורה משונה זו אינו נכשל באכילתו עם בשר, משום שצורתו המשונה של הלחם מזכירה לסועד שהלחם חלבי.

להלכה, פוסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' צ"ז סק"א וברמ"א שם), שהאופה לחם באחד מן האופנים המוזכרים לעיל, רשאי ללוש את העיסה עם חלב. הרמ"א (שם) מבקש לציין מהי כמות הבצק המועטה שמותר לאפותה עם חלב, וכתב: "ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות... כי כל זה מחשב כדבר מועט". וכתב ה"ערוך השולחן" (שם סעי' ד') ששיעור "דבר מועט" הוא כמות לחם שמספיקה עבור משפחה ליום אחד בלבד.

מעשה באשה ששכחה, ולשה כמות גדולה של בצק עם חלב ואפתה חלה גדולה ריחנית וטעימה. עם סיום האפייה נזכרה האשה שהבצק נילוש עם חלב ופנתה לאחד מרבני העיר בגדאד, שיעץ לה לפורר את החלה ולבשלה בקדרת אורז. וטעמו, שגזירת חז"ל היתה על לחם בלבד, משום שרגילים ביותר לאכול עמו בשר, ומאחר שהיא עושה מהלחם תבשיל אורז, שוב אין כל איסור.

לכאורה, הצדק עם אותו חכם. אולם, כאשר נדון בגדרה של גזירת חז"ל שלא לאכול לחם חלבי זה, ניווכח כי הדברים אינם פשוטים כלל ועיקר. כידוע, יש שני סוגים שונים של מאכלים האסורים באכילה, "איסור חפצא" ו"איסור גברא". וכגון, אדם שאוכל ביום צום, אינו נחשב כמי שאכל מאכל אסור, שהרי המאכל בעצמו מותר, אלא **שפעולת האכילה** אסורה עליו ביום זה. לעומת זאת, בשר החזיר למשל, אסור מעצם הווייתו והאיסור קיים **במאכל עצמו**.

מעתה, יש לדון, האם חז"ל גזרו "איסור חפצא" על הלחם החלבי, והרי הוא כנבילה שכל פעולה שבעולם אינה יכולה להתיר את אכילתה. או שמא הם אסרו על האדם לאכול לחם זה, אך לא פסלו את הלחם בעצמו.

לפיכך, פסיקתו של אותו חכם שניתן לערב את החלה בתבשיל אורז, תלויה בנידון זה, משום שרק אם נכריע שחז"ל לא הטילו איסור על המאכל עצמו, אזי, הפיכת הלחם לתבשיל אורז, מתירה את אכילתו. לעומת זאת, אם הלחם מוגדר כמאכל אסור, עירובו בקדרת האורז אינו יכול להתירו. ואכן, הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל שלל את פסק ההלכה, משום שמדברי הפוסקים מוכח, שחז"ל הטילו "איסור חפצא" על הלחם החלבי שנאפה שלא "כעין השור" ("ירב פעלים" ח"ב יו"ד סי' י"א).

הלחם של "תקופת הצנע": ב"תקופת הצנע", לפני כיובל שנים, הציעו מומחי תזונה לשפר את מצבם התזונתי הירוד של רבים מיושבי הארץ, על ידי מתן הוראה לבעלי המאפיות להוסיף אבקת חלב לבצק שממנו אופים את הלחמים, וכך לחזק את בריאות הילדים והקשישים. למרות שעל ידי כך הלחם הופך לחלבי ואסור לאוכלו, היו שהציעו לפתור בעיה זו על ידי הדבקת מדבקה, שעליה ייכתב "חלבי" באותיות קידוש לבנה, בשני קצותיו של כל לחם.

בעל ה"קול מבשר" (שו"ת ח"א סי' י) שהרעיון ההלכתי הובא להכרעתו, שלל זאת על אתר, כפי האמור לעיל, שלאחר שהלחם כבר נאפה בצורה אסורה, לא יועילו כל סימנים להתירו באכילה, שהרי הוא אסור ב"חפצא". כמו כן, הוא מציין כי מלבד זאת, מדבקות אלו אינן מועילות אלא לאדם שאוכל את כל הלחם ולא לאדם שפרס לעצמו פרוסה שעליה אין כל מדבקה, שהרי המדבקות נמצאות בשני צידי הלחם בלבד.

מדוע אופים בורקס חלבי בצורה משולשת? מעניין לציין, כי מערכות הכשרות בימינו דורשות מן המאפיות לאפות את הבורקסים החלביים בצורה משולשת בלבד, מאחר שרגילים לאכול בורקס תפוחי אדמה עם בשר, ואם הבורקס החלבי ובורקס תפוחי האדמה יהיו זהים בצורתם, עלולים, חלילה, להיכשל באכילת בורקס חלבי עם בשר. אגב, לפני מספר שנים, בערב חג השבועות, בני משפחה נכבדה מפתח תקווה רכשו בורקס חלבי שצורתו **מרובעת**, במאפיה שלא הקפידה על אפיית בורקס חלבי בצורה משולשת בלבד, וכאשר בני העיר עסקו בסעודת ליל החג, התרוצצו בני המשפחה בין רבנים כדי לדרוש ולשאול אם יש תקנה למאכלי הבשר שבטעות חוממו ביחד עם הבורקס...

לעילוי נשמת

הר"ר ראובן גומבו ז"ל
ב"ר צבי ז"ל
וזוגי מרת פראדל גיטל ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

מרת מנוחה סטביצקי ע"ה
ב"ר עזריאל זליג ז"ל
נלב"ע י' אדר א' תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת רבקה נווה ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע י' אדר ב' תשנ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אורי פייביש טאובר ז"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע י' אדר ב' תש"ל
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י משפ' פרידל שיחיו-גבעת שמואל, משפ' טאובר שיחיו-ת"א